

Nadmerná procesná aktivita súdu pri zisťovaní skutkového stavu v konaniach podľa Civilného sporového poriadku v kontexte porušenia práva „na rovnosť zbraní“ a kontradiktórnosť konania

Disproportionate procedural activity of the court in ascertaining the facts in proceedings under the CSP in the context of the violation of the right to „equality of arms“ and the principle of adversarial proceedings

**JUDr. Dalibor Vyhnálik, Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva
Ústav súkromného práva, interný doktorand
Advokátska kancelária Blaha, Erben a partneri**

Anotácia

Príspevok sa zaoberá problematikou kontradiktórnosti súdneho procesu podľa ustanovení Civilného sporového procesu. Kontradiktórnosť súdneho procesu znamená, že proti sebe stoja dve sporové strany s kontradiktórnym záujmom na výsledku civilného procesu. Žalobca a žalovaný vyvíjajú procesnú aktivitu smerom k výsledku konania, ktorý by im bol na prospech. Je pritom pojmovo nemysliteľné, aby výsledok konania rovnako uspokojil obe sporové strany v kontradiktórnom postavení. Prístup súdov ku kontradiktórnosti sporového konania však vníma prax problematicky, keďže súdy aj v konaniach podľa Civilného sporového poriadku častokrát procesne aplikujú inštitúty typické pre mimosporové konanie, t. j. aktívne vedú výsluch strany či svedkov, iniciatívne zisťujú skutočnosti, ktoré v konaniach nie sú sporné a častokrát ich ani nikto netvrdí.

Annotation

The contribution deals with the issue of adversarial litigation according to the provisions of the Civil Litigation Process. The adversariality of the trial means that two contentious parties with an adversarial interest in the outcome of the civil process are opposed to each other. The applicant and the defendant are engaged in procedural activity towards the outcome of the proceedings which would have benefited them. It is not inconceivable that the outcome of the proceedings should equally satisfy both parties to the dispute in an adversarial position. However, the court's approach to the adversarial nature of the disputed proceedings is perceived by the practice problematically, since the courts often, even in proceedings under the Civil Procedure Code, often apply institutes typical of non-contentious proceedings, i.e. they actively conduct the questioning of parties or witnesses, proactively assuage facts that are not disputed in proceedings and are often not claimed by anyone.

Kľúčové slová

Kontradiktórnosť konania, rovnosť zbraní, procesné úkony

Key words

Adversarial proceedings, equality of parties, procedural acts

Úvod

Kontradiktórnosť civilného sporového procesu podľa Civilného sporového poriadku^[1] (ďalej len „CSP“) znamená, že strane je potrebné poskytnúť zo strany súdu v zásade „len“ možnosť vyjadriť sa k skutočnostiam uvádzaným protistranou a k vykonaným dôkazom a dôkazy navrhovať (dôkazná povinnosť, dôkazné bremeno, povinnosti tvrdenia strán, bremeno tvrdenia). CSP ide však vo vnímaní kontradiktórnosti ešte ďalej. Z dikcie článku 9 CSP je totiž nepochybné, že kontradiktórnosť v zmysle možnosti vyjadriť sa k procesnej aktivite svojej protistrany zahŕňa i možnosť vyjadriť sa k právnej argumentácii protistrany.

Zákon však upravuje určité procesné brzdy zverené súdu za účelom dodržania ústavnoprávnej povinnosti účinnej a rýchlej procesnej ochrany. Preto má aj kontradiktórnosť civilného procesu svoje ústavnoprávne limity, ktoré sa v podmienkach CSP prejavujú predovšetkým tzv. sudcovskou koncentráciou konania.

Zo strany súdu je prípustný len určitý korektív v zmysle koncepcie materiálneho civilného procesu napríklad vo vzťahu k strane, ktorá popiera skutkové tvrdenia protistrany. Súd je potom oprávnený vyzvať na doplnenie skutkových tvrdení.

Zmysel a účel zákona (CSP) je v tomto smere diametrálne odlišný ako logika predchádzajúceho procesného kódexu – Občianskeho súdneho poriadku^[2] (ďalej „OSP“). Za problematické považujeme, že súdy sa aj napriek tomu, že CSP je účinné už takmer 5 rokov nedostatočne stotožnili s princípom kontradiktórnosti konania vyjadrenom v CSP a v súdnych konaniach uplatňujú neaktuálny výklad v zmysle OSP. Aktívne a iniciatívne vedenie výsluchu strany či svedkov zo strany súdov, a to aj spôsobom, kedy aktívne zisťujú skutočnosti, ktoré v konaniach nie sú sporné a nikto ich netvrdí, totiž nezodpovedá platnej procesnoprávnej úprave. Jej cieľom je totiž poskytnutie rýchlej a účinnej súdnej ochrany tej sporovej strane, ktorá sa správa v civilnom procese podľa procesnoprávnych ustanovení.

Porušenie princípu kontradiktórnosti možno badať aj v postupe odvolacích súdov, kedy odvolacie súdy zrušujú rozsudky súdu prvej inštancie a vec vrátiť na ďalšie konanie z dôvodu, že strana (zatiaľ) neunesla dôkazné bremeno, prípadne netvrdila alebo nepreukázala súdu skutočnosť, podstatnú pre jeho správne rozhodnutie. Súd prvej inštancie sa musí po vrátení veci opätovne s týmito skutočnosťami vysporiadať a v prípade, že strana „dodatočne“ unesie dôkazné bremeno, bude v spore úspešná. Tento prístup však vnímame ako „prežitok“ predchádzajúcej procesnoprávnej úpravy (OSP), ktorá je v rozpore s aktuálnou procesnoprávnou úpravou (CSP). Podľa nášho názoru v súčasnosti nie je dôvod ani na to, aby sa súd zaoberal iniciatívne niečím, čo nikto netvrdí, alebo čo účinne nepopiera, rovnako považujeme za neprípustné, aby odvolací súd zrušil rozsudok z dôvodu nesporného skutkového tvrdenia (ktoré protistrana vôbec nepopiera) a vykonávaním dôkazov preveroval správnosť a pravdivosť skutkového tvrdenia. To má za následok jednak neúmerné predlžovanie súdnych sporov, prieťahy v konaniach, preťaženosť súdov, ale aj porušenie princípu rovnosti sporových strán („rovnosť zbraní“), kedy jedna zo strán sa správa v súlade s CSP, t. j. je sama iniciatívna, a druhá strana „čaká“, čo súd (iniciatívne) zistí sám.

Procesná aktivita súdu v kontradiktórnom konaní prekračujúca rámec materiálneho korektívu súdu

Sporové konanie je ovládané princípom kontradiktórnosti konania, zatiaľ čo vyšetrovací princíp sa uplatňuje v mimosporovom konaní, ktorého právnym základom je Civilný mimosporový poriadok (ďalej „CMP“^[3]). Vyšetrovací princíp neneguje procesnú aktivitu účastníkov mimosporového konania, ktorí majú aj v týchto konaniach zachovanú povinnosť súčinnosti (§ 30 CMP) a tiež ani *povinnosť substancovania*, t. j. povinnosť úplného a pravdivého opísania skutočností právne relevantných pre vydanie meritórneho rozhodnutia.^[4] V praxi však procesný postup súdov v konaniach podľa CSP častokrát vyzerá tak, „akoby“ sa prístup k vedeniu konania zamieňal – t. j. súdy uplatňujú vyšetrovací princíp aj v sporových konaniach podľa CSP. V konaní podľa CSP je však súd, na rozdiel od mimosporových konaní, limitovaný skutkovými tvrdeniami strán sporu a samotné sporové konanie sa riadi zásadou formálnej pravdy, čo pri mimosporovom konaní neplatí (súd „hľadajú skutočnú pravdu“; tzv. zásada materiálnej pravdy).

Rozsudok v sporovom konaní by mal v zásade zodpovedať tomu, čo strany sporu zhodne tvrdili (§ 186 ods. 2 CSP) a nemal by zohľadňovať to, čo žiadna zo strán sporu netvrdila. Samozrejme, rozsudok musí obsahovať aj iné skutočnosti a to napríklad špecifikáciu navrhnutých a vykonaných dôkazov, ich hodnotenie v súlade so zákonnými princípmi a právne posúdenie. Ak súd nejaké dôkazy nevykoná, musí tento postup náležite odôvodniť a pod.

V tomto smere sa však súdna prax správa častokrát odlišne. Súdy totiž, podľa nášho názoru, častokrát vnímajú princíp všeobecnej spravodlivosti a právo na prístup k súdu neprimerane extenzívne. Do istej miery môže ísť o „zlovyk“ z predchádzajúceho právneho stavu (konania podľa OSP). Mnohí sudcovia (možno až väčšina) tak vykonávajú procesné úkony spôsobom, ktorý CSP nepredpokladá – iniciatívne zisťujú „skutočný stav veci“ namiesto skutkového stavu veci a to aj v prípadoch, ak protistrana nepopiera skutkové tvrdenia, alebo ich popiera neúčinne. Máme však za to, že v súlade s princípom kontradiktórnosti a v duchu aktuálnej právnej úpravy, je pritom potrebné strane „len“ umožniť, aby sa vyjadrila, reagovala, prípadne účinne poprela skutkové tvrdenia protistrany. V prípade, že toto svoje právo sporová strana nevyužije, má to svoje právne následky v podobe prehry v spore, prípadne v podobe vyhlásenia kontumačného rozsudku v neprospech pasívnej strany.

K uvedenému zaujal svoje stanovisko aj Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej „Ústavný súd SR“) vo svojich aktuálnych rozhodnutiach.^[5] Ústavný súd SR uvádza, že je veľmi citlivý na procesnú neférovosť v kontexte požiadavky na kontradiktórnosť konania (takéto stanovisko je súladné s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva; ďalej „ESLP“).

Požiadavka „kontradiktórnosti konania“ sa v judikatúre ESLP chápe skôr formálne, t. j. z jej hľadiska v podstate nezáleží (alebo len málo záleží) na skutočnom obsahu a význame informácie alebo argumentov predložených súdu, vrátane ich samotného dopadu na rozhodnutie súdu/orgánu verejnej moci.^[6]

Princíp rovnosti sporových strán je tak základný postulát, podľa ktorého žiadna zo sporových strán (bez ohľadu na to, či ide o osobu fyzickú alebo osobu právnickú) nemá vo vzťahu k protistrane iné než rovnocenné postavenie. Znamená to, že žiadna sporová strana nie je akýmkoľvek spôsobom nadradená druhej sporovej strane (princíp kontradiktórneho súkromnoprávneho sporu si práve vyžaduje dve proti

sebe stojace sporové strany)[7]. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva ďalej vyplýva, že princíp rovnosti zbraní – ako jeden z prvkov širšej koncepcie spravodlivého konania – si vyžaduje, aby každej sporovej strane bola daná primeraná možnosť predniesť svoj prípad za podmienok, ktoré ho neumiestnia do zjavnej nevýhody voči jeho protistrane. Okrem tejto požiadavky zahŕňa koncepcia spravodlivého konania právo na kontradiktórne konanie, podľa ktorého strany sporu musia mať možnosť nielen byť oboznámené s dôkazmi potrebnými na to, aby ich návrh bol úspešný, ale taktiež musia mať vedomosť o všetkých predložených dôkazoch a stanoviskách a možnosť vyjadriť sa k nim na účely „ovplyvnenia rozhodnutia súdu“. Napokon je podstatné, že konkrétny dopad nedoručeného stanoviska na rozhodnutie súdu je iba málo dôležitý, pretože je na účastníkoch konania, aby posúdili, či sa budú alebo nebudú k dokumentu vyjadrovať. Výnimkou je iba situácia, keď udelenie takýchto práv a možností by nemalo žiaden vplyv na výsledok konania, lebo prijatý právny prístup nebol predmetom diskusie.[8]

Do istej miery môžeme pripustiť, že výklad relevantných právnych noriem nemôže byť taký formalistický, aby sa ním v konečnom dôsledku nielen zmaril účel súdnej ochrany, ale aj zabránilo v prístupe k súdnej ochrane. Uvedené však platí len v prípade, ak sú naplnené dôvody, ktoré nemožno v právnom štáte v žiadnom prípade pričítať strane konania, ktorá sa tejto ochrany domáha. Súd podľa § 181 ods. 2 CSP má povinnosť určiť, ktoré skutkové tvrdenia sú medzi stranami sporné, ktoré skutkové tvrdenia považuje za nesporné, ktoré dôkazy vykoná a ktoré dôkazy nevykoná. Zároveň je súd povinný uviesť svoje predbežné právne posúdenie veci. V takomto prípade nemožno mať za to, že striktné uplatnenie princípu koncentrácie konania v súlade s požiadavkami kontradiktórnosti súdneho procesu predstavuje formalistický výklad právnej normy brániaci v prístupe k súdnej ochrane. Strane súdneho konania je teda zrejmé, aké prostriedky procesného útoku a procesnej obrany má použiť, teda čo má tvrdiť, ako to má tvrdiť, aké dôkazy má v konaní navrhnúť, eventuálne predložiť za účelom úspešného bránenia práva či domáhania sa splnenia povinnosti od protistrany.

Otázne ostáva, ako postupovať v prípade, ak súd svoje povinnosti, vyplývajúce z platnej právnej úpravy, vrátane tých, ktoré v rámci princípu kontradiktórnosti sporu istým spôsobom „limitujú“ jeho procesnú aktivitu, opomenie. Žiaľ, aj toto sa v súdnej praxi stáva. V tomto smere sme toho názoru, že neuvedenie predbežného právneho posúdenia súdom prvej inštancie (v situácii, keď súd nevykonal predbežné prejednanie sporu, alebo pri predbežnom prejednaní sporu neuviedol svoje predbežné právne posúdenie) **je síce porušením ustanovenia § 181 ods. 2 druhá veta CSP, a teda aj nesprávnym procesným postupom súdu prvej inštancie podľa § 365 ods. 1 písm. b) CSP, avšak nejde o taký nesprávny procesný postup, ktorý by (sám o sebe) musel viesť k zrušeniu rozhodnutia a vráteniu veci súdu prvej inštancie.**

Z uvedeného vyplýva, že ani porušenie ustanovenia § 171 ods. 1 CSP však nebude zakladať dôvod na zrušenie súdneho rozhodnutia, čo by výrazne predĺžilo stav právnej neistoty medzi stranami. Súdny častokrát opomínajú svoju povinnosť podľa § 171 ods. 1 CSP, eventuálne si túto povinnosť zľahčujú a to tak, že vymedzia ustanovenie hmotného predpisu, ktorý je na danú vec aplikovateľné. Takýto postup však nie je správny, nakoľko uvedená obligatórne uložená povinnosť znamená, povinnosť súdu predniesť svoje predbežné právne posúdenie prejednávanej veci. Ide o základnú procesnú povinnosť súdu v rámci tzv. predvídateľnosti súdneho rozhodovania, v rámci ktorého súd určí, ako sa mu na základe doterajšieho priebehu konania (predovšetkým so zreteľom na vyjadrenia podľa § 167) javí doterajší priebeh sporu. To znamená, že musí uviesť predbežný právny názor takým spôsobom, aby prítomným

stranám bolo zrejmé, aký výrok rozsudku možno očakávať, teda ako by znel výrok rozhodnutia vo veci samej, ak by súd rozhodol v daný deň.

Neuvedenie predbežného právneho posúdenia totiž je možné napraviť v odvolacom konaní – strana, ktorá vníma právne posúdenie veci uvedené (až) v rozsudku súdu prvej inštancie ako prekvapivé, môže v odvolaní uviesť svoju argumentáciu a prípadne dôkazy, nasvedčujúce tomu, že vec má byť právne kvalifikovaná inak (v prípade predkladania dôkazov v odvolacom konaní by išlo o prípustné novoty podľa § 366 písm. c) resp. písm. d) CSP). Teda právne posúdenie uvedené v rozsudku súdu prvej inštancie je možné revidovať v odvolacom konaní (postupom odvolacieho súdu podľa § 382 CSP, prípadne aj doplnením alebo zopakovaním dokazovania podľa § 384 CSP). Ak sa však odvolací súd domnieva, že právne posúdenie veci súdom prvej inštancie (hoci prekvapivé) je správne, môže rozsudok potvrdiť (po tom, čo mali strany možnosť v odvolacom konaní sa k nemu vyjadriť), pričom sa musí vysporiadať s námietkami strán proti tomuto právnomu posúdeniu.

Ustanovenie [§ 181](#) ods. 2 CSP, týkajúce sa prednesu strán na pojednávaní a vymedzenia, ktoré skutkové tvrdenia sú medzi stranami sporné a ktoré sú nesporné, [\[9\]](#) má význam z hľadiska efektívnosti súdneho konania, kedy strany zistia, akým spôsobom majú zamerať svoju procesnú aktivitu (na skutočnosti, ktoré sú podľa posúdenia súdu sporné). Úlohou súdu je tak viesť strany už počas konania k tomu, aby dokázali predvídať rozhodnutie súdu. Okrem toho je cieľom zrýchliť a zjednodušiť konanie tak, aby sa nevykonávali zbytočné dôkazy, ktoré súd nepovažuje za dôležité a aby sa nevenovala sa pozornosť bezdôvodným skutkovým tvrdeniam, ktoré sú podľa názoru súdu buď nesporné alebo právne bezvýznamné. Porušenie uvedeného ustanovenia však nelimituje stranu sporu pri realizácii jej procesných práv. [\[10\]](#)

Všeobecný súd, poskytujúci ochranu strane konania, je povinný poskytnúť jej ju v požadovanej kvalite, ktorej zodpovedá (riadne) odôvodnenie rozhodnutia reflektujúce na všetky zásadné otázky. Ide pritom o tie otázky, ktoré majú pre vec zásadný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných sporovou stranou. [\[11\]](#) Z uvedeného je zrejmé, že právo na prístup k súdu je naplnené vtedy, ak sa strane poskytne možnosť oboznámiť sa s argumentami, dôkazmi a vytvorí sa tak priestor pre polemiku, či uplatňovanie prostriedkov procesného útoku, či obrany. Ak sa strana rozhodne toto svoje právo nevyužiť, alebo ho využíva nevhodným a neúčinným spôsobom (namietam, popieram, nesúhlasím, ale neobjasní skutočné dôvody svojho postoja), neznamená to, že v prípade jej prehry (hoci aj v prípade dôkaznej núdze protistrany) bolo porušené jej právo na spravodlivý súdny proces.

Právo na kontradiktórne konanie znamená, že procesné strany musia dostať príležitosť nielen predložiť všetky dôkazy potrebné na to, aby ich návrh uspel, ale i oboznámiť sa so všetkými ďalšími dôkazmi a pripomienkami, ktoré boli predložené s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu a vyjadriť sa k nim. [\[12\]](#) Z princípu kontradiktórnosti konania vyplýva, že samotný účastník konania musí mať možnosť posúdiť, či a do akej miery je písomné vyjadrenie odporcu (protistrany v súdnom konaní) právne významné, či obsahuje také skutkové a právne dôvody, na ktoré je potrebné z jeho strany reagovať alebo inak je vhodné sa k nemu vyjadriť, v dôsledku čoho je teda len na strane konania, aby sama posúdila, či určité stanovisko protistrany vyžaduje komentár z jej strany. [\[13\]](#)

V materiálnom zmysle má však súd „iba“ právo určitej korekcie. Môže strany vyzvať na doplnenie skutkových tvrdení (§ 150 ods. 2 CSP), **výnimočne** môže vykonať dôkaz, ktorý strany nenavrhli, a takto

zistiť skutočnosť, ktorá nebola stranami tvrdená (§ 185 ods. 2 a 3 CSP), prípadne sa môže **výnimočne** odkloniť od zhodných tvrdení strán (§ 186 ods. 2 CSP). **Tento materiálny korektív však nemôže nahrádzať procesnú aktivitu strán a ich povinnosť tvrdiť. Taktiež súd nemôže nahrádzať dôkaznú povinnosť strán. To znamená, že strany majú povinnosť predložiť dôkazy svedčiace v ich prospech. V prípade, že takéto dôkazy predložiť súdu bez vlastnej viny nemôžu, sú povinné súdu navrhnúť vykonanie takéhoto dôkazu. Spolu s návrhom na vykonanie dôkazu musia uviesť, čo má byť takýmto dôkazom preukázané. A iba ak je takéto skutočnosť sporná a pre merito veci potrebná z hľadiska hmotného práva, súd takýto dôkaz vykoná.**

Z ustanovenia § 181 ods. 2 CSP vyplýva, že súd má na základe tvrdenia strán, určiť, ktoré skutkové tvrdenie strany považuje za sporné alebo naopak, ktoré vníma ako nesporné. Identifikácia uvedeného sa vykoná aj v závislosti na tom, či bolo tvrdenie jednej strany účinne popreté protistranou. Iba účinne popreté skutkové tvrdenie sa považuje za sporné. Nespornosť skutkového tvrdenia je daná buď *de facto* alebo *de iure*. *De facto* je skutkové tvrdenie nesporné, ak protistrana vyhlási, že je pravdivé alebo ak protistrana uvedie rovnaké skutkové tvrdenie. *De iure* je skutkové tvrdenie nesporné, ak sa aplikuje právna domnienka uvedená v § 151 ods. 1 CSP. Podľa tejto domnienky platí, že skutkové tvrdenie je nesporné, ak ho protistrana nepoprela vôbec alebo ak ho síce poprela, avšak neúčinne. Z ustanovenia § 151 CSP vyplýva, že stranu **sporu zaťažuje procesné bremeno popretia skutkových tvrdení protistrany.**

Na popretie skutkových tvrdení sa kladú určité kvalitatívne nároky. Za podmienok uvedených v § 151 ods. 2 CSP musí totiž popierajúca strana uviesť vlastné tvrdenia. Pre kvalitu popretia skutkových tvrdení platia rovnaké požiadavky ako pre predkladanie skutkových tvrdení (§ 150 ods. 1 CSP). Ak strana sporu neunesie bremeno popretia skutkových tvrdení protistrany, nastupuje ako procesný následok uplatnenie domnienky, že skutkové tvrdenia protistrany sú nesporné. Popretie skutkových tvrdení protistrany musí byť **výslovné**. Nepostačuje všeobecné vyhlásenie, z ktorého by bolo možné vyvodiť iba konkludentný nesúhlas strany so skutkovým stavom tvrdeným protistranou. Výslovné popretie skutkových tvrdení protistrany môže mať podobu vyhlásenia, že konkrétne skutkové tvrdenie protistrany nie je pravdivé za súčasného predloženia iného skutkového tvrdenia o predmetných skutkových okolnostiach alebo iba predloženia iného skutkového tvrdenia o predmetných skutkových okolnostiach.^[14] Predloženie iného skutkového tvrdenia o predmetných skutkových okolnostiach je potrebné považovať za výslovné popretie skutkového tvrdenia protistrany, **ak je z jeho obsahu dostatočne jasné, že skutkové tvrdenie protistrany pri ňom neobstojí.** Ak strana sporu predloží iné skutkové tvrdenie o predmetných skutkových okolnostiach ako protistrana, je toto iné skutkové tvrdenie vždy považované za sporné skutkové tvrdenie. Bez predloženia iného skutkového tvrdenia v sporovom konaní však súd nevykonáva dôkazy na preukázanie nesporných skutkových tvrdení strán. Nesporné skutkové tvrdenia si súd osvojí ako zistený skutkový stav, z ktorého vychádza v meritórnom rozhodnutí. To neplatí iba výnimočne. Popretie môže byť účinné len v prípade, ak strana iné skutočnosti nevie uviesť preto, že ich nepozná za predpokladu, že strana uvedie, že tieto skutočnosti nepozná a uvedie aj dôvody, pre ktoré takúto vedomosť nemá, alebo mať ani nemôže. Má sa však za to, že každý pozná predmet svojho konania a predmet svojho vnímania. Strana má preto povinnosť predložiť iné skutkové tvrdenia o predmetných skutkových okolnostiach, ak sú tieto predmetom jej vlastného konania alebo vnímania, inak je popretie skutkového tvrdenia protistrany neúčinné. Účelom právnej úpravy (§ 151 ods. 2 CSP) je tak vylúčiť dve neželané situácie a to, **aby nedochádzalo k popretiam**

skutkových tvrdení protistrany čisto formálne, napr. vyhlásením, že nič z toho, čo tvrdí protistrana, nie je pravda. Po druhé, aby strana, ktorá popiera, nemohla prezentovať svoj postoj tak, že si už na pravdivé udalosti síce nepamätá, ale že protistrana pravdu nemá. Aj keď sa takto vymedzená procesná povinnosť popretia skutkových tvrdení protistrany zakotvená v § 151 CSP, môže javiť ako prísna a formálna, zo strany súdu je prípustný **určitý korektív** v zmysle koncepcie materiálneho civilného procesu. Pri interpretácii ustanovenia § 151 tak prichádza do úvahy, že súd môže postupovať podľa §150 ods. 2 aj vo vzťahu k strane, ktorá popiera skutkové tvrdenia protistrany. Súd je tak oprávnený vyzvať na doplnenie skutkových tvrdení, a to aj za tým účelom, aby korigoval nedostatočne substancované popretie skutkových tvrdení protistrany. Inými slovami, ak strana poprela skutkové tvrdenia protistrany, avšak neuviedla vlastné tvrdenia substancované (teda tvrdenia podstatné a rozhodujúce), súd ju môže na doplnenie predmetných tvrdení vyzvať.^[15]

Okrem limitu kontradiktórnosti konania, spočívajúceho len v určitom materiálnom korektíve zo strany súdu, určitú limitáciu tohto princípu predstavuje aj zákonná a sudcovská koncentrácia konania. Inštitúty koncentrácie konania hodnotíme mimoriadne pozitívne, hoci v praxi nie sú vždy dodržiavané. Zákonná koncentrácia konania znamená, že procesné úkony strán sporu (alebo ich časti), ktoré koncentracii konania podliehajú (teda prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany), nespôsobujú *ex lege* procesnoprávne účinky (súd na ne neprihliada), ak sú uplatnené po vyhlásení uznesenia, ktorým sa dokazovanie končí.^[16] Uvedené zároveň vylučuje, aby rozhodnutie súdu prvej inštancie bolo zrušené z dôvodu, že strana niektorú z relevantných skutočností „zatiaľ“ nepreukázala.

Procesným následkom nedodržania koncentrovanej sudcovskej lehoty je „procesná preklúzia“ práva sporovej strany uplatniť v konaní skutkové tvrdenie či dôkazný návrh (právna kvalifikácia súdu podľa zásady *iura novit curia*). Inštitút procesnej preklúzie má rovnaké procesné konotácie ako preklúzia v práve hmotnom.^[17] Uplynutím prekluzívnej lehoty dochádza k strate práva, v tomto prípade procesného práva. Procesná preklúzia teda plní rovnaké funkcionality ako preklúzia v práve súkromnom – nič na tom nemení ani fakt, že koncentrovanosť lehoty stanovuje konkrétnym procesným postupom súd (koncentrovaná lehota sa spravidla ukladá uznesením súdu).

Doktrínálna prísnosť povahy koncentrovaných lehôt je však v CSP do určitej miery zjemnená § 153 ods. 2 CSP, podľa ktorého súd nemusí prihliadnuť na prostriedky procesného útoku alebo procesnej obrany, ktoré neboli stranou predložené včas. Podobne tak v zmysle § 181 ods. 4 CSP po márnom uplynutí koncentrovanej lehoty nemusí súd na skutkové tvrdenia a skutkové návrhy procesnej strany prihliadať. Spojenie „nemusí prihliadať“ môže za istých okolností indikovať určitú arbitrárnosť (ľubovôľu) rozhodovania súdu o následkoch sudcovskej koncentrácie, v rámci návrhov *de lege ferenda* preto navrhujeme koncepčne upraviť sudcovskú koncentráciu konania prísnejšie a to tak, aby jej aplikáciou nebol porušovaný princíp rovnosti zbraní a aby o rešpektovaní tohto princípu nevznikali pochybnosti (t. j. aby zákon výslovne neumožňoval prihliadať na výsledky procesnej aktivity sporových strán po márnom uplynutí koncentrovanej lehoty). Súčasná právna úprava je totiž zneužiteľná, pričom je len na sudcovi, či „oneskorene“ uplatnený prostriedok procesného útoku alebo obrany akceptuje, pričom svoje rozhodnutie nemusí nijako odôvodniť.

Hoci v zmysle prioritovaných výkladových pravidiel procesnoprávnej úpravy je možné ustáliť, že následkom márneho uplynutia koncentrovanej lehoty je obligatórna preklúzia procesného oprávnenia sporovej strany zaťaženej sudcovskou koncentráciou, v praxi takto súdy spravidla nepostupujú.

Z uvedeného dôvodu považujeme za potrebné predmetné ustanovenie zmeniť. Cieľom takejto zmeny má byť práve „rigorózna“ právna úprava, ktorá neumožňuje súdu svojvoľne sa rozhodnúť, či bude postupovať podľa pravidiel sudcovskej koncentrácie alebo túto koncentráciu aplikovať nebude.

Pre úplnosť považujeme za potrebné poukázať aj na inštitút zákonnej koncentrácie konania. Takáto koncentrácia z teoretického hľadiska znamená, že procesné úkony strán sporu, ktoré koncentracii konania podliehajú (teda prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany), nespôsobujú *ex lege* procesnoprávne účinky (súd na ne neprihliada), ak sú uplatnené po vyhlásení uznesenia, ktorým sa dokazovanie končí. V materiálnom zmysle je zákonná koncentrácia konania totožná s neúplnou apeláciou. Neúplná apelácia totiž znamená, že prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany sú koncentrované vo fáze konania pred súdom prvej inštancie.

Z praktického hľadiska je však takáto koncentrácia nedostatočná z pohľadu hospodárnosti a rýchlosti konania a teda ani z pohľadu hodnoty *spravodlivosti*. Jej nedostatky možno zreteľne vnímať z toho pohľadu, že je len a len vecou súdu, kedy uznesenie o skončení dokazovania vyhlási. To znamená, že sudca v súlade so zákonnou koncentraciou konania môže ponechať stranám v podstate neobmedzený priestor na uplatňovanie prostriedkov procesného útoku, či obrany. Naviac, aj v prípade, ak už uznesenie o skončení dokazovania vyhlásil, môže ho kedykoľvek pred vyhlásením rozsudku sám zrušiť.

Nedostatky zákonnej koncentrácie, ktoré majú za následok nehodposárne vedenie sporu možno vnímať aj z pohľadu prípadného postupu odvolacieho súdu. Ak odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie zruší a vec mu vráti na ďalšie konanie, de facto zruší aj uznesenie o skončení dokazovania. To má za následok, že aj po zrušení rozsudku súdu prvej inštancie, strany v podstate môžu (mohli by) uplatňovať všetky prostriedky procesného úkonu a obrany odznova (teda ako keby sa ani vôbec nekonalo).

Z uvedeného je zrejmé, že zákonná koncentrácia konania, je v podstate „prežitok“ z OSP a z praktického hľadiska nesmeruje k rýchlemu a účinnému odstráneniu právnej neistoty medzi stranami súdneho procesu. Aj toto odôvodňuje potrebu účinnej aplikácie sudcovskej koncentrácie, ktorú nie je možné ponechať na svojvôli súdu (súd môže), ale je potrebné ju rigidne upraviť tak, že súd musí takúto koncentráciu aplikovať

Fundamentálny princíp spravodlivosti určuje, že každý má dostať to, čo mu patrí, pričom každému patrí rovnako, ako patrí iným za rovnakých okolností. Derivatívne princípy sa vzťahujú práve na okolnosti *atribúcie*, t. j. na podmienky uplatnenia fundamentálneho princípu spravodlivosti *qua rovnosti*. Inými slovami – určujú, kto má za daných okolností aký nárok a/alebo povinnosť. Nárok pri tom môže mať materiálnu alebo procesnú povahu. Derivatívnym princípom je tak napríklad princíp rovnosti zbraní účastníkov súdneho konania^[18], ktorý je potrebné právne uchopiť v zákone spôsobom, aby nevyvolával nejednoznačnosť (rôzny prístup súdov a nejednotný výklad) a aby prispieval k dôvere v spravodlivé súdnictvo.

Záver

Právna úprava Civilného sporového poriadku je založená na významných inštitútoch, ktorých úlohou je skvalitniť a zrýchliť proces súdneho konania. Sú nimi napríklad princíp kontradiktórnosti konania, koncentrácie konania, nespornosti účinne nepopretých skutkových tvrdení, či limitácia sudcovskej aktivity v podobe určitého „materiálneho korektívu“. V zmysle uvedeného si tak zákon kladie za cieľ

zvýšenie hospodárnosti konania a to nielen z hľadiska odstránenia prieťahov v konaní, zrýchlenia súdneho procesu, ale aj z hľadiska nákladov na vedenie súdneho sporu. Správna aplikácia uvedeného by mala za následok vyššiu vymožitelnosť práva, efektívny prístup k súdu za primerané náklady. Civilný proces spôsobuje stranám častokrát nepríjemný stres a mnohoročné súdne spory, ktoré môžu v niektorých prípadoch spôsobiť, že samotné súdne rozhodnutie stratí na význame. Z pohľadu dĺžky ľudského života je mnohokrát vedenie 10 ročného sporu „zbytočné“. Práve procesná úprava, ktorá je na Slovensku účinná od roku 2016 mala ambíciu zvýšiť dôveryhodnosť súdnictva v ponímaní verejnosti. Okrem iného nepochybne cieľom zákonodarcu bolo zvýšiť prístup k efektívnemu, rýchlemu, hospodárnemu a spravodlivému súdnictvu.

Od zmeny uvedenej procesnoprávnej úpravy uplynulo už takmer 5 rokov. Napriek tomu sa vo väčšine súdnych konaní neuplatňujú procesné inštitúty tak, ako ich zákonodarca stanovil a nepostupuje sa v súlade so zásadami a s logikou procesného predpisu v zmysle, ako ho mienil nastaviť tvorca novej právnej úpravy. Žiaľ „zlozvyky“ z predchádzajúcej právnej úpravy ostali vo väčšine sudcov aj napriek uplynutiu značného času od zavedenia novej právnej úpravy. V procesných postupoch badať nekonečné dokazovanie nesporných skutočností, zisťovanie skutočného stavu namiesto stavu skutkového, častú neschopnosť súdov vyjadriť svoj právny názor tak, ako to predpokladá zákon (uvedú, že zatiaľ sa to nedá povedať, uvidí sa po dokazovaní a pod.).

Cieľom tohto príspevku bolo poukázať na to, že nadmerné hľadanie „spravodlivosti“ je spôsobilé v niektorých prípadoch smerovať k nespravodlivým rozhodnutiam, neprimeranej dĺžke konania a nemá za následok znižovanie nedôvery verejnosti v právo a právny štát. Nemožno poprieť existenciu kvalitnej procesnej úpravy (až na určité detaily), ale nesprávna aplikácia procesnoprávnych noriem je spôsobilá „zastierať“ jej výhody. V tomto vidíme hlavné dôvody, prečo sa nepodarilo naplniť ambície zákonodarcu ani po uplynutí takmer 5 rokov od účinnosti CSP. Súdny vnímajú aktuálne procesné kódexy stále „ako niečo nové“ a z procesných postupov súdov vyplýva, že nie sú s logikou rýchlosti a efektívnosti konania „stotožnení“. Za všetko hovorí príklad, kedy CSP až v dvoch ustanoveniach dáva do popredia potrebu rozhodnúť spravidla na jednom pojednávaní (§ 157 ods. 1 a § 179 ods. 1 CSP). Prax však ukazuje, že ide o utópiu, pričom zriedkakedy je počet pojednávaní menší než tri, dokonca aj z nášho pohľadu v skutkovo a právne jednoduchých veciach.

V tomto smere sa nám preto javí ako účelné zaviesť určité nástroje, ktoré budú sudcov motivovať porozumieť logike aktuálnych procesnoprávnych noriem a aplikovať ich takým spôsobom, aby sa naplnila ambícia zákonodarcu smerujúca k spravodlivému, rýchlemu, hospodárnemu a efektívnemu konaniu a aby sa eliminovala možnosť sudcovskej svojvôle, teda správanie sudcov, ktoré je objektívne spôsobilé „podnecovať“ občanov k nedôvere, či „podozieravosti z nadržovania“ niektorej sporovej strane.

Použité informačné zdroje

ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1516 s., ISBN: 9788074006296

SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, 1112 s.

CHRAPKOVÁ, L. *Je potrebný výsluch účastníka?* In *Justičná revue*, 63, 2011, č. 2, s. 224 – 227, ISSN: 1335 – 6461

PRÍBELSKÁ, P. *Vplyv kontradiktórnosti v sporovom konaní na dokazovanie v civilnom procese.* In *Justičná revue*, 2008, č. 3, s. 394 – 399, ISSN: 1335 – 6461

Návrh legislatívneho zámeru rekodifikácie civilného práva procesného. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2013. Dostupné na internete: <http://www.najpravo.sk/clanky/vsetky-casti-rekodifikacie-civilneho-procesu-su-uz-v-pripomienkovom-konani.html>

ČENTÍK, T. *Negatívna dôkazná teória – pojem a judikatúra.* [online] 2016 [cit. 2017-02-05]. Dostupné na internete: <http://www.ulpianus.sk/blog/negativna-dokazna-teoria-pojem-a-judikatura/>

HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A.: *Civilný sporový poriadok. Komentár.* Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2015. 844 s. ISBN 978-80-8168-318-3

KOTRECOVÁ, A. *Rekodifikácia civilného procesného práva: Dokazovanie.* In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2016, roč. XXII, č. 11, s. 5 – 7

ŠTEVČEK, M. *Koncepcia civilného procesu v Slovenskej republike.* In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2016, roč. 68, č. 4, s. 466 – 478.

SEDLAČKO, F. *Rekodifikácia civilného procesného práva: Dokazovanie.* In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2016, roč. XXII, č. 11, s. 4 – 5

MAZÁK, J. *Nové občianskoprávne kódexy a právo Európskej únie: Nezabudli sme na základné princípy?* In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2016, roč. XXII, č. 3, s. 30 – 35

Kolektív autorov, *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*, Justičná akadémia, Pezinok, ISBN 978-80-970207-4-3, 2012, s. 90

Prochádzka, R. *Dobrá vôľa, spravodlivý rozum. Hodnoty a princípy v súdnej praxi.* Kalligram, Bratislava, 2005,

Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 M Cdo 6/2010 zo dňa 22. 09. 2010

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Cdo 294/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Cdo 256/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 MCdo 17/201

Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica Sp. zn.: 17Co/72/2019

Rozsudok Krajského súdu Trnava 31Cob/81/2019 KS

Uznesenie Ústavného súdu SR z 11. júna 2019, sp. zn. I. ÚS 246/2019

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 30. novembra 2016, sp. zn.: 1 Cdo 8/2016, R 3/2017

Rozsudok Krajského súdu Trenčín, 25Co/8/2019

Rozsudok Krajského súdu Trenčín, 5Co/16/2020

Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica, 17Co/56/2020

Rozsudok Krajského súdu Nitra, 12Co/37/2017

Rozsudok Krajského súdu Nitra, sp. zn. 8Co/194/2018

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 6 Cdo 157/2010

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 8Cdo/178/2018

Rozsudok Krajského súdu Nitra zo dňa 24.09.2020 so sp. zn. 9Co/79/2020

Nález Ústavného súdu SR [III. ÚS 408/2016](#), [I. ÚS 276/2016](#)

Nález Ústavného súdu SR II. ÚS 220/2018

Rozhodnutia ESĽP vo veci Georgiadis c. Grécko z 29. 5. 1997 a vo veci Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998

Rozsudok ESĽP zo 4. 6. 2002 vo veci Komanický proti Slovenskej republike, body 45 a 46 rozsudok ESĽP z 13. 1. 2015 vo veci Trančíková proti Slovenskej republiky

Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2Obdo/56/2020

Rozhodnutia ESĽP vo veci Georgiadis c. Grécko z 29. 5. 1997 a vo veci Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998

Rozsudok ESĽP zo 4. 6. 2002 vo veci Komanický proti Slovenskej republike, body 45 a 46 Rozsudok ESĽP z 13. 1. 2015 vo veci Trančíková proti Slovenskej republiky

Poznámky pod čiarou

[1] Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov, účinný od 01.07.2016

[2] Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, účinný do 30.06.2016

[3] Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov, účinný od 01.07.2016

[4] SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 21

[5] Nález Ústavného súdu SR [III. ÚS 408/2016](#), [I. ÚS 276/2016](#)

[6] Nález Ústavného súdu SR II. ÚS 220/2018

[7] ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016,, ISBN: 9788074006296, s. 45

[8] Ringier Axel Springer Slovakia, a. s., proti Slovenskej republike (35090/07), odseky 84 – 90,

[9] § 181, ods. 2 CSP: „2. Po úkonoch podľa odseku 1 súd určí, ktoré skutkové tvrdenia sú medzi stranami sporné, ktoré skutkové tvrdenia považuje za nesporné, ktoré dôkazy vykoná a ktoré dôkazy nevykoná. Súd tiež uvedie svoje predbežné právne posúdenie veci. To neplatí, ak tak už postupoval pri predbežnom prejednaní sporu.“

[10] Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2Obdo/56/2020

[11] Rozhodnutia ESĽP vo veci Georgiadis c. Grécko z 29. 5. 1997 a vo veci Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998

[12] Rozsudok ESĽP zo 4. 6. 2002 vo veci Komanický proti Slovenskej republike, body 45 a 46 rozsudok ESĽP z 13. 1. 2015 vo veci Trančíková proti Slovenskej republike

[13] Rozsudok ESĽP z 18. 2. 1997 vo veci Niderost-Huber proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 18990/91, body 27 a 29, rozsudok ESĽP z 13. 1. 2015 vo veci Trančíková proti Slovenskej republike), a pritom nezáleží, aký je jeho skutočný účinok na súdne rozhodnutie (rozsudok ESĽP z 31. 5. 2001 vo veci K. S. proti Fínsku, rozsudok ESĽP z 28. 6. 2001 vo veci F. R. proti Švajčiarsku

[14] Nepostačuje iba „púhe“ vyhlásenie, že konkrétne skutkové tvrdenie protistrany nie je pravdivé

[15] Rozsudok Krajského súdu Nitra zo dňa 24.09.2020 so sp. zn. 9Co/79/2020

[16] ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, ISBN: 9788074006296, s. 582

[17] ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, ISBN: 9788074006296, s. 55

[18] PROCHÁZKA, R. *Dobrá vôľa, spravodlivý rozum. Hodnoty a princípy v súdnej praxi*. Kalligram, Bratislava, 2005, s. 55.